

Силабус
навчальної дисципліни
«Українська мова для журналістів»
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма Журналістика
Спеціальність С 7 Журналістика
Галузь знань С – Соціальні науки, журналістика та інформація
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Викладач	Валентина ЮНОСОВА
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/yunosova-valenty-na-oleksandrivna/
Контактний тел.	0665323492
Е-mail викладача:	yunosova@i.ua
Графік консультацій	Індивідуально, із застосуванням дистанційних технологій

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3/90 год.	очна (денна)	16 / 16	14 / 14	60 / 60	залік
	заочна (дистанційна)	4 / 4	4 / 4	82 / 82	залік

Семестр: осінній, весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: літературна мова, норми літературної мови, функціональний стиль, фонетика, графіка, орфографія, орфоепія

Мета та предмет курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни «Українська мова для журналістів» є дати студентам глибокі наукові знання про орфоепічні, акцентуаційні, лексичні норми сучасної української мови, функції української мови в засобах масової інформації.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- навчити студентів аналізу мовних одиниць, умінь застосовувати набуті знання на практиці;
- підвищити орфографічну і пунктуаційну грамотність студентів, культуру усного мовлення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде знати:

- 1) функції української мови в засобах масової інформації;

- 2) особливості публіцистичного стилю та його жанри; вільно оперувати різними функціональними стилями і їхніми підстилями у навчальній діяльності та професійному вжитку;
- 3) орфоепічні, акцентуаційні, лексичні норми сучасної української літературної мови;
- 4) сучасні довідкові видання, Інтернет-ресурси, на які можна покликатися в майбутній професії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти**:

- 1) володіти нормами сучасної української літературної мови та дотримуватись вимог культури усного й писемного мовлення;
- 2) аналізувати мовні одиниці у ЗМІ, їхні лексичні значення з погляду нормативності / ненормативності; редагувати неправильно побудовані словосполучення, виправляти орфоепічні і граматичні помилки;
- 3) виступати з доповідями й повідомленнями перед аудиторією за результатами власної пізнавальної діяльності, дотримуючись орфоепічних, лексичних і граматичних норм.
- 4) користуватися словниками, граматиками, довідниками, Інтернет-ресурсами, які сприятимуть удосконаленню мовної культури майбутнього журналіста.

Основні програмні компетентності і результати навчання згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі соціальних комунікацій, що передбачає застосування положень і методів соціально-комунікаційних та інших наук і характеризується невизначеністю умов</p> <p>ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.</p> <p>СК01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.</p> <p>СК02. Здатність формувати інформаційний контент.</p>	<p>ПР02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції</p> <p>ПР04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел</p> <p>ПР05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань</p> <p>ПР11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою</p> <p>ПР15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення</p>

Зміст курсу:

Тема 1. Сучасна українська мова як предмет наукового вивчення і фахова дисципліна.

Українська мова – національна мова українського народу, один з вирішальних чинників його самобутності і державна мова України. Походження української мови, її місце серед інших слов'янських мов. Національні риси української мови на всіх мовних рівнях. Значення творчості І. П. Котляревського і Т. Г. Шевченка в історії розвитку української літературної мови. Шляхи і тенденції розвитку української мови в період становлення незалежної України.

Тема 2. Українська літературна мова. Поняття про діалекти. Функціональні стилі сучасної української літературної мови. Українська літературна мова як унормована форма загальнонародної мови. Діалектна основа української літературної мови. Мовна норма. Загальна характеристика орфоепічних, орфографічних, пунктуаційних та стильових норм української літературної мови. Загальносуспільне значення норм літературної мови. Функції мови. Писемна й усна форми сучасної української літературної мови. Стилї української мови: художній, офіційно-діловий, публіцистичний, науковий, конфесійний, розмовний, епістолярний. Поняття про колоритно-стильові різновиди української мови: урочистий, офіційний, ввічливий, фамільярний, жартівливий, інтимно-ласкавий тощо.

Тема 3. Українська графіка, алфавіт. Поняття орфограми. Орфографія. Види орфограм. Орфографічне правило. Принципи української орфографії. Графіка української мови. Співвідношення між буквами і звуками. Алфавіт. Нелітерні графічні засоби. Історичний розвиток письма, його види: піктографічне, ідеографічне, алфавітне. Формування української графіки. Історія літери *г*. Розвиток орфографії української мови у ХХ ст. Правописні проблеми кінця ХХ – початку ХІ ст. «Український правопис» 2019 р. видання: основні зміни і доповнення.

Тема 4. Основні правила української орфографії. Вживання м'якого знака, апострофа. Написання слів разом, окремо і через дефіс. Правопис найуживаніших префіксів і суфіксів. Правила вживання великої букви. Правопис прізвищ і географічних назв, слів іншомовного походження. Правила переносу слів з рядка в рядок. Графічні скорочення слів.

Тема 5. Фонетика української мови. Зміни приголосних у мовному потоці. Явище асиміляції і дисиміляції приголосних. Подвоєння і подовження приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних.

Тема 6. Чергування голосних і приголосних звуків при словозміні і словотворенні. Чергування /о/, /е/ з /і/. Чергування /о/, /е/ з нулем звука. Перехід /е/ в /о/ після шиплячих та /й/. Чергування /у/ з /о/ у фонемосполученнях /ру/, /ли/ – /ро/, /ло/, /ре/, /ле/. Чергування /з/, /к/, /х/ із /ж/, /ч/, /ш/ (перше перехідне пом'якшення). Чергування /з/, /к/, /х/ із /з'/, /ц'/, /с'/ (друге перехідне пом'якшення). Позиційні чергування голосних /у/, /і/ з приголосними /в/, /й/. Комбінування фонетичних процесів при словотворенні.

Тема 7. Наголос у системі фонетичних одиниць сучасної української літературної мови. Інтонація. Словесний наголос і ритмічна структура слова. Характеристика українського наголосу. Роль наголосу у вираженні лексичного і граматичного значення слів. Синтагматичний, фразовий наголос. Логічний, емпатичний наголос. Варіантне наголошування слів. Наголос у складних і складноскорочених словах.

Тема 8. Українська орфоепія як розділ мовознавства про норми літературної вимови. Поняття орфоепії. Суспільне значення орфоепічних норм, причини їх порушення. Основні риси української літературної вимови: вимова голосних; вимова приголосних; вимова груп приголосних; вимова слів іншомовного походження та абревіатур. Засоби милозвучності в українській мові. Норми наголошування слів сучасної української літературної мови. Порушення орфоепічних норм при вимові звуків і наголошенні слів у мовленні на радіо і телебаченні. Характеристика основних праць з української орфоепії.

Тема 9. Лексикологія. Основні типи лексичних значень. Багатозначність слів. Пряме і переносне значення слів. Метафора. Метонімія. Синекдоха. Зміни в лексичному значенні слова.

Тема 10. Синоніми й антоніми в українській мові. Синоніми, їх ознаки. Класифікація й характеристика синонімів. Синонімічний ряд, його склад. Постійні, або вільні, та контекстуальні синоніми. Абсолютні синоніми, або лексичні дублети. Перифрази й евфемізми як різновиди синонімів. Джерело походження синонімів. Стилїстична роль

синонімів. Антоніми в українській мові. Постійні (загальномовні) та контекстуальні антоніми. Стилiстичні функції антонімів. Антитеза. Оксюморон.

Тема 11. Омоніми і пароніми в українській мові. Омоніми, їх відмінність від багатозначних слів. Омоніми повні й часткові. Різновиди лексичних омонімів: омоформи; омофони; омографи. Походження омонімів. Стилiстична роль омонімів. Пароніми. Стилiстична роль паронімів.

Тема 12. Лексика української мови за походженням. Основні лексичні шари української літературної мови за походженням; соціально-історична їх зумовленість.

Запозичення з грецької і латинської мов. Інтернаціональна лексика. Запозичення із західноєвропейських мов. Тюркізми. Українські слова в інших мовах. Шляхи збагачення словникового складу української літературної мови. Фонетичне і морфологічне освоєння іншомовних слів. Лексичні кальки.

Тема 13. Активна і пасивна лексика. Лексика сучасної української літературної мови з погляду виділення в ній активних і пасивних шарів, елементів нового і старого. Історизми та архаїзми, їх стилістична роль. Неологізми. Художні неологізми, їх стилістичне використання.

Тема 14. Діалектизми та жаргонізми в складі української лексики. Лексика загальнонародного вживання та лексика обмеженого функціонування. Територіальні діалектизми: власне лексичні діалектизми; етнографічні діалектизми; словотворчі діалектизми; семантичні діалектизми. Соціальні діалектизми: арготизми; жаргонізми. Стилiстичне використання соціальних діалектизмів, важливість боротьби з засміченням ними літературної мови. Видатні українські письменники та мовознавці про культуру української мови.

Тема 15. Лексика української мови зі стилістичного погляду. Лексика загальноновживана, суспільно-політична, специфічно-побутова, виробничо-професійна, наукова (загальнонаукова і галузева, термінологічна), офіційно-ділова. Емоційна лексика. Просторічні слова.

Тема 16. Українська фразеологія в мові засобів масової інформації. Українська фразеологія як наука про систему стійких словосполучень (фразеологізмів, або фразем). Основні типологічні ознаки фразеологізмів. Класифікація фразеологізмів: семантична; жанрова. Структура фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології. Вияв в українських ідіомах національної специфіки мови. Роль фразеологізмів у мові ЗМІ.

Методи навчання: словесні (лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (спостереження, ілюстрування), практичні (вправи різних типів, комплексні контрольні завдання), індивідуальна дослідницька робота студентів.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): від студента очікується здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: персональний комп'ютер, проєктор, екран / інтерактивна дошка.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролів. Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання - практичні заняття і самостійна робота (70+30=100), і вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі заліку.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		100	100
Практичні заняття	70		
Самостійна робота	30		

Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	незадовільно		задовільно		добре		відмінно
	1-34	35-49	50-57	58-64	65-77	78-89	90-100
	F	FX	E	D	C	B	A
	не зараховано		зараховано				
Практичне заняття 1	3,4	5,4	6,2	7	8	9	10
Практичне заняття 2	3,4	5,4	6,3	7	8	9	10
Практичне заняття 3	3,4	5,4	6,3	7	8	9	10
Практичне заняття 4	3,4	5,4	6,3	7	8	9	10
Практичне заняття 5	3,4	5,4	6,3	7	8	9	10
Практичне заняття 6	3,4	5,4	6,3	7	8	9	10
Практичне заняття 7	3,4	5,4	6,3	7	8	9	10
<i>Всього</i>	<i>24</i>	<i>38</i>	<i>44</i>	<i>49</i>	<i>56</i>	<i>63</i>	<i>70</i>
Самостійна робота 1	3	3,5	4	5	7	8	10
Самостійна робота 2	3	3,5	4	5	7	9	10
Самостійна робота 3	4	4	5	5	7	9	10
<i>Всього</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>13</i>	<i>15</i>	<i>21</i>	<i>26</i>	<i>30</i>
Разом максимальна кількість набраних балів	34	49	57	64	77	89	100

Шкала оцінювання

Для оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти застосовується внутрішня університетська шкала. Мінімальний пороговий рівень оцінки з освітньої компоненти є єдиним в Університеті, не залежить від форм і методів оцінювання, складає 50 балів.

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Методи оцінювання охоплюють увесь спектр заходів, що використовуються для оцінювання прогресу здобувачів вищої освіти і встановлення факту досягнення результатів навчання.

10. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс дисципліни

11. Рекомендована література

Базова

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
2. Гриценко Т. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 624 с.
3. Дроботенко В. Ю. Українська мова в ЗМІ: Практикум. Вид. 2. Навч. посібн. Київ: Вид-во Університету «Україна», 2016. 256 с.
4. Єгорова Т. Д. Практичний курс української мови: навч. посіб. Вид. 3-тє, переробл. і випр. Київ: НАДУ при Президентові України, 2014. 124 с.
5. Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 392 с.

6. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. Київ: Алерта, 2017. 544 с.
7. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови: навч. посібник. Київ: ВД «Освіта», 2016, 288 с.
8. Яцимирська М. Г. Культура мови журналіста: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів: ПАІС, 2017. 168 с.

Допоміжна

1. Авраменко О. Було – стало: зміни в правописі. Київ: Видавництво Даринка, 2019. 40 с.
2. Авраменко О., Тищенко О. Українська мова. Правопис у таблицях, тестові завдання. Київ: Книголав, 2020. 200 с.
3. Бабич Н. Культура фахового мовлення: навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2014. 556 с.
4. Голосовська Г. Г. Українська мова для всіх: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2013. 216 с.
5. Савченко І. С. Пунктуація сучасної української мови: навч. посібник. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2008. 152 с.
6. Сергійчук З. О., Цілина М. М. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посіб. для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2011. 211 с.
7. Тележкіна О. О. Говоримо та пишемо українською правильно і красиво. Харків: Основа, 2010. 248 с.
8. Юносова В. О. Функціонування фразеологізмів у мові ЗМІ (на матеріалі всеукраїнської газети «День»). *Збірник тез наукових доповідей учасників V міжвузівської наукової конференції «Медіакартини світу: формування особистості під впливом медіа» 16 травня 2025 року.* Бердянськ–Запоріжжя : БДПУ, 2025. С.152-156.
9. Юносова В. О., Шершньов В. Види метафоричних перенесень у мові ЗМІ (на матеріалі всеукраїнської газети «День»). *Збірник тез наукових доповідей учасників V міжвузівської наукової конференції «Медіакартини світу: формування особистості під впливом медіа» 16 травня 2025 року.* Бердянськ–Запоріжжя : БДПУ, 2025. С. 143-147.
10. Ющук І. П. Практичний довідник з українського правопису. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 128 с.
11. Як писати без помилок?: Словник труднощів українського правопису: близько 5000 слів / упоряд. В. Майоров. Київ: Експрес-Поліграф, 2013. 159 с.

Словники

1. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 896 с.
2. Орфографічний словник української мови / уклад. : С. І. Головащук, М. М. Пешак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Вид. друге, випр. і доп. Київ: Вид-во «Довіра», 1999. 989 с.
3. Словник труднощів української мови / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Рад. школа, 1989. 336 с.
4. Словник української мови у 20 тт. Томи 1-16. <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>
5. Терлак З. М. Пунктуаційний словник-довідник. Львів: Світ, 2018. 396 с.
6. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 3-є вид., зі змінами і доп. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)
4. Google Академія (<https://scholar.google.com>)

5. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.rozum.org.ua>)
6. Портал української мови та культури (<http://www.slovnyk.net>)
7. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.